

**Prac//
toraat**
Relationeel werken
in een onderwijsorganisatie

inclusief studentonderzoek

Beschrijving van een methode om inclusief onderzoek
te doen naar de mening van studenten in het mbo

Hans Panjoel, Jenny Zwijnenburg en Bennie Krol

In dit document staat de methode 'inclusief studentonderzoek' beschreven. Deze methode is in het schooljaar 2022- 2023 ontwikkeld door het practoraat 'Relationeel werken in een onderzoeksorganisatie' van het Summa College. Met behulp van deze beschrijving kan een onderzoeker zelf een onderzoek volgens deze methode uitvoeren.

Het practoraat 'Relationeel werken in een onderwijsorganisatie' is in juni 2021 gestart bij het Summa College in Eindhoven. Relationeel werken is in de visie van Summa een voorwaarde om met elkaar persoonlijk onderwijs vorm te geven dat aansluit bij de behoeften en talenten van studenten. Het practoraat doet onderzoek naar wat relationeel werken in het onderwijs inhoudt en zet deze kennis in om deze praktijk te bevorderen in alle lagen van de organisatie.

In het eerste onderzoek van het practoraat vroegen we onderwijsmedewerkers om een verhaal te delen over 'die ene student' die hen altijd was bijgebleven. Dat leverde belangrijke kennis op over wat er voor onderwijsmedewerkers echt toe doet. Op de plekken waar we vertelden over ons eerste onderzoek, kregen we al snel de vraag of we ook studenten zouden gaan interviewen naar hun beleving over het onderwijs. Dat werd onze volgende uitdaging.

Summa heeft bijna 18.000 studenten. We wisten uit eigen ervaringen en uit landelijk onderzoek dat lang niet alle studenten worden bereikt via grote onderzoeken middels enquêtes. Ook in de studentenraad zijn niet alle stemmen van studenten vertegenwoordigd. We weten niet precies wie niet worden bereikt, maar het was voor ons duidelijk dat studenten die mindertalig zijn, niet snel zullen deelnemen aan enquêtes. Ook zullen zeker niet alle studenten tijd willen vrijmaken om een vragenlijst in te vullen. Het is voorstelbaar dat studenten die dit wel doen, anders over onderwerpen denken dan studenten die de enquête overslaan.

Wij wilden ons inspannen om 'alle stemmen van studenten op tafel' te krijgen. Dat vroeg om het ontwikkelen van een passende onderzoeksmethode om de diverse Summa-studenten te bereiken.

We besloten om in een ontwerpgericht onderzoek een dubbele slag te slaan. Werkenderwijs ontwikkelden we onze onderzoeksmethode door studenten te bevragen over hun meest waardevolle en waardeloze ervaringen bij Summa. Op de andere zijde van dit document beschrijven we de inhoudelijke opbrengsten. Op deze zijde beschrijven we de onderzoeksmethode, zodat deze binnen het mbo ingezet kan worden door andere onderzoekers met andere onderzoeksvragen.

Met ons 'inclusief studentonderzoek', willen we achterhalen wat de beleving of de mening van studenten over een bepaald onderwerp is. We kiezen daarom voor kwalitatief onderzoek, zonder strikte vragenlijst. In het onderzoek staan de onderzoekers open voor wat de student te vertellen heeft het onderwerp.

De methode 'Inclusief studentonderzoek' bestaat uit 10 stappen die in dit document worden toegelicht.

1. *Start van het onderzoek*
2. *Samenstellen onderzoeksgroep*
3. *Startbijeenkomst*
4. *Eerste onderzoekslocatie*
5. *Uitwerken verslagen*
6. *Reflectie*
7. *Onderzoektronden op verschillende locaties*
8. *Analyse van de verslagen*
9. *Resultaten beschrijven*
10. *Evalueren*

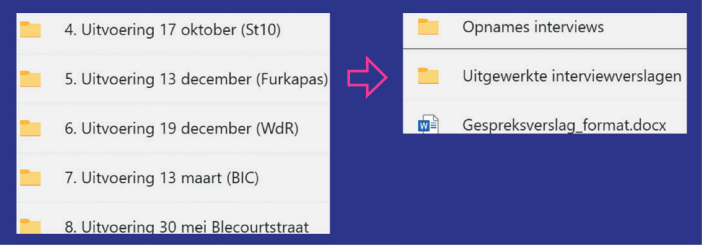

1. Start

Als je overweegt om deze onderzoeksmethode in te zetten, dan is het uiteraard eerst van belang om je onderzoeksvraag helder te hebben. Zoals aangegeven is de methode geschikt om op een open manier te vragen naar de beleving en mening van een brede groep studenten. Wat wil je te weten komen? Bedenk welke onderwerpen je in de interviews wil bespreken om je vraag beantwoord te krijgen. Doe vooronderzoek door in literatuur en binnen jouw instelling inzicht te krijgen in wat al bekend is. Zo kom je tot topics waar je studenten op wil bevragen.

Ga vervolgens na of de randvoorwaarden er zijn om het onderzoek goed uit te voeren. Wij werkten met 5 onderwijsmedewerkers die in de rol van onderzoeker 80 interviews hebben uitgevoerd met 152 studenten op 5 locaties. Zij hebben ieder 4 uur per locatie geïnvesteerd. Dit aantal interviews bracht ons het rijke beeld waar we naar op zoek waren. Daarnaast besteedden ze gemiddeld 45 minuten aan het uitwerken en zij namen voor 12 uur per persoon deel aan bijeenkomsten. De totale tijdsinvestering komt op ongeveer 220 uur. Naast deze uren heeft een coördinerend onderzoeker uren nodig om de uitvoering van het onderzoek te begeleiden, de analyse uit te voeren en om de onderzoeksresultaten te publiceren. Dit vraagt ongeveer 100 uur. Wij deden dit met twee coördinerend onderzoekers, maar het is ook goed mogelijk met één persoon.

Voor je van start gaat, is het aan te raden om de omgeving in te richten waar je je onderzoeksgegevens gaat verwerken. Wij hebben er voor gekozen om geen persoonsgegevens van de studenten op te schrijven. We kozen voor een mapstructuur in teams. Per locatie waar we kwamen maakten we een map aan.

Om het overzicht te houden maakten we een excel-bestand met een nummering en kenmerken van interviews.

Codenaam	Opname ja/ne	Interviewer	Maakt verslag	Uitgewerkt?	Tijdsduur	Aantal stu	Opleiding	Niveau	Leerjaar
005_BIC	ja	Hans	Ralf	ja	6m40	1	Werktuigbouwkundige BBL	2	1
006_BIC	ja	Berry	Rachida	ja	7m42	1	1e monteur mechatronica BOL	3	2

2. Onderzoeksgroep

De tweede stap is het samenstellen van een onderzoeksgroep met onderwijsmedewerkers (dus niet alleen docenten) die de interviews gaan uitvoeren. De leden van de onderzoeksgroep hoeven geen ervaring te hebben met het doen van onderzoek. Het is van belang dat ze interesse hebben in het onderwerp, dat ze ervaren zijn in het voeren van gesprekken met studenten en dat ze gemakkelijk op studenten afstappen.

We hebben gemerkt dat het een uitdaging kan zijn om de roosters van de onderzoekers op elkaar af te stemmen. We raden aan om te kiezen voor een vaste dag voor de activiteiten voor het onderzoek. Dan nog zal niet altijd iedere onderzoeker aanwezig kunnen zijn. Per locatie moet je met minimaal drie mensen aanwezig zijn. Dit kun je met elkaar opvangen.

3. Startbijeenkomst

In de startbijeenkomst (twee uur) die wordt georganiseerd door de coördinerend onderzoeker, geef je uitleg over het doel van het onderzoek en de werkwijze. Je vraagt de onderwijsonderzoekers om feedback op hetgeen je hebt bedacht. In samenspraak kun je aanpassingen doen in de opzet.

Je geeft de onderwijsonderzoekers wat aandachtspunten mee voor de interviews. Wij gebruikten daarvoor een gesprekskaart*. Je benadrukt dat persoonsgegevens niet moeten worden uitgevraagd en genoteerd.

Je vraagt aan de onderwijsonderzoekers om de interviews, indien de student daarmee akkoord is, op te nemen. Zo niet, dan maakt de onderwijsonderzoeker direct een schriftelijk verslag. Voor opname kan een opname-app op de telefoon gebruikt worden. Het is dan wel nodig dat de onderwijsonderzoeker de opname wist zodra deze in de teamsmap staat.

De coördinerend onderzoeker geeft uitleg over de teams-omgeving, de functie van de mappen en de excellijst. Er wordt besproken hoe de interviews kunnen worden opgeslagen. Ook wordt afgesproken wie elkaars interviews uitwerkt. Wij hadden een format* gemaakt voor het aanleveren van verslagen. Tot slot bepaal je gezamenlijk een datum voor de eerste ronde interviews.

** Deze documenten zijn te vinden op onze landingspagina. Zie de qr code aan het einde van dit document.

4. Eerste locatie

.....

Zodra je weet wanneer je gaat interviewen op de eerste locatie, stel je de locatie hiervan op de hoogte. Je legt uit wat je komt doen en waarom. Je zal ongeveer drie uur op de locatie aanwezig zijn en studenten aanspreken. De locatie moet wel op de hoogte zijn van je komst, maar zij hoeven niets voor te bereiden. We hebben gemerkt dat het juist averechts werkt als medewerkers van de locatie studenten gaan werven voor de interviews. Het risico is dan dat medewerkers studenten (onbewust) selecteren en/of studenten zoeken die 'leuk' zijn om te interviewen, terwijl je juist zoveel mogelijk verschillende typen studenten wil spreken.

Wij werkten met gratis goodiebags als teaser om studenten makkelijk aan te kunnen spreken. Ook hadden we een banner van het practoraat en een tafeltje als een soort verzamelplek. De onderzoekers nemen plaats op een centrale plek op een locatie, zoals de hal, en spreken studenten aan met de vraag of ze hen iets mogen vragen. Het is handig als je wat rustige plekken hebt waar je met studenten kan gaan zitten als dat voor het gesprek passend is. De vorm van interviewen is vrij. Soms spreek je 1 student, andere keren meerdere studenten tegelijk. Het ene interview duurt kort, het andere lang.

Je probeert zo divers mogelijk studenten te vragen om mee te doen. Je kiest niet alleen voor de studenten die naar je tafel komen, je spreekt ook anderen actief aan. Je kijkt goed om je heen of er nog andere plekken zijn waar studenten bij elkaar komen. Een voorbeeld daarvan is de rookplek buiten de schoolpoort. We begaven ons dus letterlijk buiten het schoolterrein, maar dit leverde waardevolle gesprekken op, waar we andere perspectieven kregen aangereikt.

5. Uitwerken verslagen

.....

Na het bezoek aan de locatie zorgen de onderwijsonderzoekers dat de geluidsopnames in de teamsmap worden geplaatst. Zij werken volgens het format de interviewverslagen uit. Deze verslagen worden ook in teams opgeslagen. Zij houden de voortgang bij in de excellijst. De hoofdonderzoeker houdt in de gaten of de workload evenwichtig is verdeeld en stuurt waar nodig bij.

6. Reflectie en bijstellen

.....

Ongeveer twee weken na de interviews spreek je af met de onderzoeksgroep. Samen bespreek je de ervaringen:

- Wat ging goed bij het interviewen?
- Wat viel op in de antwoorden van studenten?
- Wat voor studenten zijn geïnterviewd (zie je excel lijst)?
- Is dat zo breed als je het graag zou zien?
- Wat kan nog beter?

Je kijkt samen naar de uitgewerkte verslagen. In ons onderzoek viel na de eerste keer interviewen op dat de uitgewerkte interviews van de onderzoekers veelal te beknopt waren. Als een verslag te globaal is, is het niet goed bruikbaar in de analyse. Wij kozen er voor om in de bijeenkomst een geluidsopname gezamenlijk af te luisteren en vervolgens samen naar het gespreksverslag van de hoofdonderzoeker te kijken als voorbeeld.

Je maakt tot slot een planning voor de volgende onderzoeksronden.

7. Onderzoeksronden locaties

.....

Je herhaalt stap vier op verschillende locaties. Wij bezochten nog vier andere locaties. De keuze hangt af van de onderzoeksvraag en van de grootte van de instelling. Doordat onderwijsonderzoekers naast onderzoek hun reguliere werkzaamheden hebben konden ze niet altijd allemaal aanwezig zijn. Gelukkig waren er verschillende collega's die graag één keer wilden meedraaien. Na instructie gingen zij naast de aanwezige docentonderzoekers met studenten in gesprek. Van de interviews werden weer verslagen gemaakt.

8. Analyse

Als de onderzoeken op de locaties zijn afgerond, is het tijd voor de volgende stap in het onderzoeksproces. Je voert een analyse uit van de resultaten. In dit onderzoek werd de analyse uitgevoerd door de coördinerende onderzoekers. Je kunt er ook voor kiezen om de analyse samen met alle onderzoekers uit te voeren. Dit is leerzaam, maar vraagt wel meer tijd.

Wij gingen als volgt te werk:

- 1
- We lazen ieder gespreksverslag door. Per interview noteerden we aanvullend op de kenmerken van de geïnterviewden welke waardevolle en waardeloze ervaringen werden genoemd.
- 2
- Op basis van de notities in de excel-sheet, labelden we de waardevolle en waardeloze ervaringen. We vonden negen verschillende thema's, die in het andere deel van dit document worden beschreven.

- 3
- We lazen terug in de interviewverslagen of wat werd gezegd klopte bij het thema waar wij het aan hadden gekoppeld. Dit legden we ook voor aan de onderzoekers.
- 4
- Tot slot noteerden we uit ieder interview quotes die gebruikt konden worden bij het beschrijven van de resultaten. Deze quotes worden zo geschreven dat ze niet herleidbaar zijn naar de opleiding en student.

nummer interview	001-st10	007-wdr
Aantal studenten	2	1
opleiding	ICT support	Doktersassistent
BOL /BBL	BOL	BOL
niveau	2	4
leerjaar	1	1
Waardevol 1	Docent geeft de student het gevoel dat hij wordt gezien	je mag zelf je leerplan en rooster maken
Waardevol 2	Leuke klas die elkaar door de opleiding heen helpt	er wordt door docenten gekeken naar wat de klas nodig heeft
Waardevol 3		
Waardeloos 1	lessen die overbodig zijn en die niet aansluiten bij de exament	communicatie: docenten geven soms tegenstrijdige info en dat werkt heel verwarrend
Waardeloos 2		Voortijdige beëindiging stage vanwege onbegrip over persoonlijke situatie
Waardeloos 3		

9. Beschrijven

Om de opbrengst van ons onderzoek overdraagbaar te maken, kun je verschillende kanalen zoeken. Onze ervaring bij het practoraat is dat het wijs is om resultaten van onderzoek op een bondige, toegankelijke manier te presenteren. Ook is het raadzaam om op verschillende manieren te publiceren. Denk bijvoorbeeld aan een korte tekst, zoals dit document, een wat langer artikel voor mensen die zich er in willen verdiepen en een vorm als een ingesproken verhaal of podcast. Zo zorg je voor een breed bereik. Je spant je extra in om de locaties waar je hebt geïnterviewd te informeren. Het aantal interviews per locatie was bij ons te laag om resultaten per locatie te kunnen rapporteren. Dat zou een vertekend beeld kunnen geven. Wij kozen er voor om per locatie wel een A4 te maken met de quotes van 'waardevol'.

10. Evaluatie

- In een bijeenkomst evalueer je met de onderzoeksgroep hoe het onderzoek is verlopen. Hoe hebben de onderzoekers het ervaren?
- Wat ging goed en moet worden vastgehouden?
- En wat kan de volgende keer beter of moet anders?

